

Орвеллівський інтертекст і українська війна

Дмитро Дроздовський

«Вимикати заборонено» Юрія Мараховського
Режисура і сценографія Олексія Кужельного
В ролях: ДВ-0236 – Гліб Бондаренко, ДР-5863 – Анастасія Восканян, чоловік-диктор – Євген Гудков, жінка-диктор – Олександра Яворська, Продовжувач – Вадим Полікарпов, Секретарка – Світлана Штанько, а також Гліб Городнічев, Григорій Кварцяний, Андрій Шакур.
КАМТМ «Сузір'я».

Вистава багато в чому інтертекстуальна й безпосередньо торкається нашої дійсності в умовах війни з російським агресором. Уже з перших хвилин глядач поринає в історію безликих осіб у халатах, які замість імен мають лише номери. Ці персонажі змушені протистояти тиску телевізора, що прагне розчавити їх своєю владою. Сцена перетворюється на спротив цьому монструозному «прибульцеві» згори.

Вистава викликає алюзії на твори Джорджа Орвелла, Олдоса Гакслі, Девіда Мітчелла й багатьох інших письменників. Режисерів вдалося майстерно передати метафоричний образ країни, в якій телевізор є основним інструментом влади. Музичний супровід нагадує глядачам відому програму «Время», а телевізійна студія у виставі постає як пародія – трибуна виготовлена зі сміттевого бака.

У карнавальній реальності псевдоновин винагорода для героїв має гротескну форму – з туалетного паперу. Така компро-метафора демонструє всю сутність медійної політики держави, де людина як особистість перестає існувати. Замість цього є натовп, яким легко керувати та маніпулювати зі «сміттевого бака».

Особливе місце у виставі посідає образ Великого Екрана. Він викликає очевидні асоціації з концептом інформаційного життя всередині «руського міра», який у постановці показано в прямо міметичний спосіб. Персонажі розкривають усю «велич» «російської душі», яка прагне залишити по собі сміття (лускання насіння), руйнувати та демонструвати псевдоуспіхи.

«Вимикати заборонено» вибудовано на метафоричному перебільшенні карнавального низу, який розкриває найнижчі енергії псевдodemократичної держави. Алегорична й сатирична за характером, вистава постає як політичний памфлет. Вона викриває штучність ідеології та неправду, що стають єдиним принципом управління в такій країні. В суспільстві панують брехня і страх. Людина тут знеособлена – її індивідуалізм заперечується, натомість натовпом рабів легко маніпулюють: його використовують як примітивну тупу робочу силу чи навіть як об'єкт сексуальних розваг. Один із персонажів наголошує, що військова міць цієї держави – фейк. Її правитель постає жалюгідним Продовжувачем – таким собі дрібним Франкенштейном-Дракулою. Поруч із ним – Секретарка, яка створює ілюзію щасливого життя в державі через обман. Для Продовжувача вона формує ореол всепереможного вождя, якого всі бояться. Коли страх зникає, будь-які спроби опору негайно придушуються.

Вистава демонструє мікромодель держави, оповитої брехнею, страхом, маніпуляціями та злом, яка прагне тримати в страхові сусідню країну. Однак цей страх живиться штучними енергіями й образами, а сама держава є жалюгідною – як у духовному плані, так і в економічному. В ній домінує пляшка горілки та допінг як спосіб самозаспокоєння у власній примарній величі.

Перед нами – справжня візуалізація карнавалу з усіма його зіткненнями, трансформаціями, грою символів. Ця вистава матиме успіх, адже в ній легко впізнаються знакові коди сучасного світу, у якому країна-монстр тероризує планету і проти якої відважно бореться український народ. Держава-агресор продукує у світ лише насилля й хаос. Коаліція Свободи – її лютий ворог.

У виставі чудово реалізована метафора «Великого ока»: жовте світло прожектора пробивається крізь темряву сцени через великий монітор. Здається, що саме це око постійно стежить за всіма, нагадуючи про мотив паноптикуму Мішеля Фуко. Але людський дух завжди прагне свободи, хоча б у найменших її виявах. Тому на сцені з'являються ті, хто більше не хоче жити в брехні.

Особливої уваги заслуговує гра молодих акторів, їхня щирість і динамізм. Постановка вирізняється пластичністю, виразною тілесністю та насиченим ритмом.

Змістовий рівень вистави спирається на класичні антиутопічні мотиви, де на арені з'являється герой, здатний здолати зло й відновити гармонію у світі. Кульмінація вистави символізує незнищенність української ідентичності – через поезію Ліни Костенко та пісню «Ой у лузі червона калина», під звуки якої зал прикрашають розгорнуті прапори України.

І жах, і кров, і смерть, і відчай,

І клекіт хижої орди,

Маленький сірий чоловічок

Накоїв чорної біди.

Це звір огидної породи,

Лох-Несс холодної Нєви.

Куди ж ви дивитесь, народи?!

Сьогодні ми, а завтра – ви (Ліна Костенко).

Вистава «Вимикати заборонено» сповнена особливого акторського драйву й молодого енергії. Вона утверджує неминучість перемоги добра, впевненість у тому, що завтрашній день обов'язково подарує світло, а зло зникне. Дух перемоги торжествує у фіналі, в серцях глядачів – світло любові й усеperеможної надії.